

ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان و راهکارهای تحقق آن در ناجا

احمد ملکی^۱ - حسن رضا رفیعی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۱/۲۵

چکیده

یکی از مطالبات مهم مردم، مسؤولان و دولتمردان جمهوری اسلامی ایران در جامعه کنونی تغییر شکل پلیس سنتی به پلیس جامعه محور است. بدین جهت، مسأله و هدف اصلی این تحقیق تبیین ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان و راهکارهای تحقق آن در ناجا است. در راستای وظایف ذاتی مقرر شده برای نیروی انتظامی در قانون، با نگرشی نو ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان را استخراج و تبیین نماید. چون تحقیق حاضر از نوع تحقیق‌های کیفی است، فاقد فرضیه، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری است. همچنین، روش انجام آن توصیفی-تبیینی است. روش جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق به صورت کتابخانه‌ای و مراجعه به اسناد و منابع مکتوب و مبتنی بر یادداشت برداری علمی است. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، توصیفی، یعنی یافته‌های گردآوری شده دسته‌بندی و دیدگاه‌های مشترک در مورد هر ویژگی استخراج و نتیجه‌گیری می‌شود. در پایان محقق موفق شد که در قرآن کریم به یازده مورد، روایات و احادیث معصومان(ع) به هشت مورد، امام خمینی(ره) سیزده مورد، امام خامنه‌ای(مدظله العالی) هشت مورد از ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان دست یابد که بدون تکرار از دیدگاه‌های پنج‌گانه عبارتند از: امر به معروف و نهی از منکر، صحت عمل، رعایت عدالت در رسیدگی به حقوق مردم، ایمان و استقامت، نظم، شجاعت، عفت و پاکدامنی، قانون مداری، اقتدار همراه با رافت، اتکال به خدا و اعتماد به نفس، خوش اخلاقی و خوشرویی، صداقت و راستگویی، مردم داری، امانتداری، فداکاری و شهادت طلبی، سعه صدر، خدمت به مردم با نیت الهی و قصد قربت و ...

کلید واژه‌ها: ویژگی‌های اجتماعی، پلیس مسلمان، پلیس جامعه محور، نظام اسلامی، نیروی انتظامی

۱. کارشناسی ارشد. معارف اسلام. دانشگاه علوم انتظامی امین (نویسنده مسؤول) ایمیل tita20205560@gmail.com

۲. استادیار. مدیریت آموزشی. دانشگاه علوم انتظامی امین

مقدمه

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران سازمانی است که باید آن را با تمام ویژگی‌های ارزنده و در تمام ابعادش حفظ و تقویت کرد تا بتواند با اتکای به خداوند به تکامل خویش ادامه دهد و همچنان در جایگاهی مطلوب و منطبق با معیارها و شاخص‌های مکتبی برگرفته از قرآن و سنت نبوی نقش بسیار مهم خود را در مجموعه نظام ولایی ایفاء کند. پلیس فاقد ویژگی‌های اسلامی، به هیچ روی زینده جامعه اسلامی متمدن و فضیلت‌گرای ما نیست و نیز با مقصدهای عالی حکومت اسلامی سازگار نیست.

در اینجا این پرسش مطرح است که: پلیس مسلمان چه ویژگی‌های اجتماعی‌ای باید داشته باشد، معیارهای تکاملی و تقویت‌کننده این ویژگی‌ها در آینده چیست؟ این ویژگی‌های اجتماعی از دیدگاه خداوند در قرآن کریم و آیات و روایات مذهبی چیست و چگونه محقق می‌گردد؟ همچنین، پلیس مسلمان در عرصه زندگی اجتماعی از چه معیارهایی باید پیروی کند؟ دیدگاه رهبر کبیر انقلاب حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در خصوص این ویژگی‌ها چیست؟ تعداد زیادی از مأموران پلیس به سبب ویژگی‌های شغلی خود در تمام طول خدمت شبانه روز با مردم ارتباط و تعامل دارند. در این ارتباطات انسانی، رفتار مأموران پلیس با مراجعان و مخاطبان خویش، اهمیت بسزایی در موفقیت آن‌ها در مأموریت‌ها و جلب رضایت مردم جامعه دارد (قوام، ۱۳۹۲: ۷).

با توجه به تغییر و تحول فوق‌العاده سریع در جوامع کنونی در عرصه‌های مختلف، سازمان‌ها و نهادهای پلیسی و انتظامی نیز از این تغییرات مصون نمانده و در سیر تاریخی خود برای ایفاء کارکردها و نقش‌های جدیدی که بر عهده آنها گذاشته شده، اشکال جدیدی به خود گرفته‌اند. در مقام مقایسه، پلیس اجتماعی یا پلیس جامعه محور را می‌توان رویکردی انسانی به امر پلیسی کردن و چرخه‌ای نو در حوزه مسائل

انتظامی به شمار آورد که از دهه ۱۹۹۰ به راهبردی غالب در بیشتر کشورها مبدل شده است (همتی، ۱۳۸۶: ۱۳۵).

این روند تخصصی شدن کارکرد های پلیسی و تغییر شکل دادن از پلیس سنتی به سوی پلیس جامعه محور است. ناتوانی پلیس سیاسی و حرفه ای در پاسخگویی به حفظ نظم و امنیت و از طرفی افزایش مطالبات مردمی، سبب شده است تا از دهه ۱۹۷۰ میلادی، دوره جدیدی با عنوان پلیس اجتماع محور و یا انجام امور پلیسی با مشارکت مردم آغاز شود (عبدالرحمانی، ۱۳۸۳: ۳۱).

در مباحث مربوط به مسؤولیت‌های ناجا مفهوم حفظ و تأمین "امنیت" بطور عام و "امنیت داخلی" به طور خاص در صدر وظایف این نهاد انتظامی قرار دارد و از اولویت و ارجحیت اساسی در نمودار سازمانی برخوردار است. شایان ذکر است که دنیای امروزی با پدیده‌های متعدد اجتماعی، سیاسی، ارزشی و... متمایز از دنیای دیروز است و گزاره‌ها و ایده‌های مختلف نیز امروزه دچار دگرگونی‌های عمده‌ای در معنا و مفهوم و محتوا شده‌اند. اما مسأله ضروری آن است که نیروی انتظامی همچنان که حوزه دید و نگرش خود را نسبت به مفهوم امنیت متناسب با مقتضیات زمانی و محیطی وسعت می‌بخشد، در ارتباط با "راهبردهای" تأمین امنیت نیز باید در اصول و مبانی درون سازمانی خود تغییراتی ایجاد کند. *سازمان‌های امنیتی و اطلاعاتی*

موفقیت و کامیابی رضایت بخش در تأمین نظم و امنیت و آرامش جامعه نیازمند نگرشی نو و کاربردی و شناخت الگوهای اجتماعی برگرفته از آیات و روایات اسلامی و دیدگاه‌های بنیانگذار انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) است. نیروی انتظامی برای تحقق اهدافی خاص و رساندن اجتماع به موقعیتی مطلوب که در ابتدا به آن پرداخت شد، بنیان یافته است.

با توجه به صراحت متن قانون اهمیت، جایگاه و نقش پلیس در پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی، تأمین نظم و امنیت و آسایش و رفاه عمومی بر کسی

پوشیده نیست. در این میان، بزرگ‌ترین وظیفه نیروی انتظامی براساس سخنان مقام معظم رهبری، پاسداری از ارزش‌های اصیل انقلاب اسلامی است. آسودگی و ایمنی بیشتر با التزام به اخلاق و خدمت به شهروندان، مستلزم ارتباط رو در روی پلیس با آحاد جامعه است و ایجاب می‌کند که کارکنان این سازمان ویژگی‌های اجتماعی لازم را درخصوص رعایت اخلاق اسلامی و تعامل با مردم داشته باشند. تحقق این خواسته در شناسایی ویژگی‌های اجتماعی مطرح شده در منابع و متون دینی و همچنین بیانات امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) است.

در این مقاله، محقق در پی شناسایی ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان است که پس از شناسایی آنها تلاش کند تا الگویی قابل توجه از ویژگی‌های پلیس مسلمان ترسیم نماید. بنابراین سؤال اصلی تحقیق این است که: ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان چیست، و راهکارهای تحقق آن در ناچا کدام است؟

از کشوری که بر پایه و اساس آموزه‌های اسلامی هدایت می‌شود، توقع می‌رود که پلیسی با ویژگی‌های اجتماعی اسلامی داشته باشد. بنابراین، شناسایی و عملی کردن ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان امری ضروری و مهم است که اگر صورت نگیرد ممکن است زیان‌های جبران ناپذیری بر اعتماد مردم نسبت به پلیس وارد شود.

بنابراین، یکی از مؤلفه‌های بارز وجود دولت اسلامی شکل‌گیری سازمان‌ها یا نهاد های دولتی براساس ارزش‌های اسلامی است که نیروی انتظامی به‌عنوان یکی از بازوان مسلح نظام، جزیی از این سازمان‌ها محسوب می‌شود و باید دارای ویژگی یک سازمان اسلامی باشد به لحاظ تبار شناسی در بررسی متون مرتبط، سه نوع یا شکل پلیسی کردن را می‌توان شناسایی کرد: پلیس سنتی، پلیس حرفه‌ای و "پلیس جامعه محور" ولی در برخی متون تنها به دو نوع پلیس سنتی و جامعه محور اشاره شده است. خاصیت پویا و انعطاف‌پذیر مفهوم "پلیس جامعه محور" موجب شده است تا این مفهوم تمامی تفاوت‌های تعریفی را با خود همساز کند و در خود جای دهد. در

اینجا به یک مورد از این تعاریف اشاره می‌شود: "پلیس جامعه محور" فلسفه‌ای سازمانی و رهیافتی مدیریتی است که همیاری و همکاری بین اجتماع و پلیس، روشهای غیرمنفعله‌انه حل مسأله، مشارکت اجتماع در شناسایی علل جرم و "ترس از جرم" و سایر مسائل اجتماع را تقویت می‌کند (فارل، ۲۰۰۰).

رویکرد جامعه محوری پلیس اشاره به ارتباط و حمایت دو سویه سازمان پلیس و جامعه دارد. از یک سو سازمان پلیس در تعامل با جامعه است. از سوی دیگر، جامعه نیز در تعامل با سازمان پلیس است. بدین ترتیب می‌توان رویکرد جامعه محوری پلیس را راهبرد سازمان پلیس دانست که بر چند پایه اصلی استوار است: اولین پایه این راهبرد را لزوم برقراری تعامل پلیس با ارکان مختلف جامعه به منظور امکان خدمتگزاری بهتر به مردم تشکیل می‌دهد. دومین پایه راهبرد جامعه محوری پلیس، عمومی تلقی نمودن مقوله نظم و امنیت اجتماعی است. رویکرد جامعه محوری پلیس "نوعی فلسفه و اعتقاد است، مبتنی بر این باور که پلیس و جامعه در کنار یکدیگر می‌توانند کارهایی را انجام دهند که به تنهایی قادر به انجام آنها نخواهند بود" (وروائی، ۱۳۸۴: ۲۰ و ۲۱).

کارن، ام هس و لیندا، اس میلر در این زمینه چنین بیان می‌کنند: "آنچه که مسلم است، این است که پلیس نباید و نمی‌تواند به تنهایی بار مسؤولیت تامین نظم و امنیت در جامعه را به دوش بکشد". از همین رو افراد پلیس باید بیش از آنچه کرده اند، تلاش کنند تا شهروندان را در تمامیت کار پلیس مشارکت دهند. یک جامعه باید پلیس خود باشد. موفقیت تنها هنگامی به دست می‌آید که پلیس و جامعه در کنار هم برای یافتن راه تلاش کنند (همان: ۳۳).

در کشور ما، سازمان پلیس اسلامی از آشکارترین جلوه‌های اقتدار، رأفت و محبت نظام و میدان عملی شدن بسیاری از ارزشها و فضایل اخلاقی است. بنابراین، چارچوب و پایه نظری این تحقیق بر موازین اسلامی و دینی قرار گرفته است. با

عنایت به اینکه موضوع تحقیق ویژگی های اجتماعی پلیس مسلمان از دیدگاه قرآن، احادیث، حضرت امام خمینی(ره) و حضرت امام خامنه ای(مد ظله العالی) می باشد. بنابراین، مبانی نظری تحقیق را همان دیدگاه ها و نظریات ارائه شده در قرآن کریم، روایات و احادیث معصومان(ع)، فرمایش های حضرت امام خمینی(ره) و حضرت امام خامنه ای تشکیل می دهد که پژوهشگر هرکدام از آنها را به طور مجزا مورد بحث قرار می دهد.

در پژوهش هایی که در گذشته در زمینه پلیس و اخلاق اجتماعی صورت گرفته است به طور کلی این ویژگی ها را عنوان کرده است و دیدگاه های مختلف را دسته بندی نکرده اند اما در این پژوهش محقق صرفاً به ویژگی های اجتماعی پلیس آن هم به صورت دسته بندی شده و برخلاف تحقیق های خارجی از دیدگاه های اسلامی پرداخته است و پیشینه تحقیق در دو بخش داخلی و خارجی ارائه شده است. **پیشینه های داخلی عبارتند از:**

باقری (۱۳۸۴) در فصل پنجم کتاب "دانش عمومی پلیس" به ویژگی ها و صفات اخلاقی پلیس پرداخته است. نوشته مزبور می تواند به عنوان یکی از منابعی که در خصوص ویژگی های اجتماعی پلیس مسلمان بحث نموده است مورد استفاده قرار گیرد. برخی از این صفات عبارتند از: عدالت در برخورد های اجتماعی، حسن خلق، رعایت آداب اجتماعی، مردم داری، امر به معروف و نهی از منکر، امانت داری، خشم و کنترل آن با یاد خدا.

عناوین پلیس در مقاطع مختلف را می توان به شرح زیر عنوان کرد:

مفهوم حسبه: دیدگاه همه اندیشمندان و پژوهشگرانی که در زمینه حسبه تحقیق کرده اند، براین است که تفکر حسبه و سازماندهی آن در قالب تشکیلات اداری برای اداره امور جامعه اسلامی، از دو اصل مهم و اساسی امر به معروف و نهی از منکر گرفته شده است(رفیعی، ۱۳۸۰: ۹).

دیوان بیگی: در زمان پادشاهان صفوی اداره انتظامات شهر زیر نظر رئیسی به نام "دیوان بیگی" قرار داشت که از مقامات بزرگ مملکتی و تقریباً هم‌تراز وزیر کشور امروز بود. ادارات پلیس، از جمله عناوین احتساب، احداث، گرمه و داروغه زیر نظر اداره دیوان بیگی یا کشیک خانه انجام وظیفه می‌کردند.

کدخدا: کدخداها مهمترین مأموران دولت و با نفوذترین عوامل اداره داروغه به شمار می‌رفتند؛ زیرا از طرفی نماینده دولت و داروغه و از طرف دیگر نماینده مردم در نزد دولت‌های وقت بودند.

اداره احداث: این اداره از سازمان داروغه جدا و حدود اختیاراتش منحصر به چهار وظیفه بود: قتل، گورکردن، ازاله بکارت و شکستن دندان و به همین خاطر به آن اداره احداث اربعه می‌گفتند (همان: ۱۶۸-۱۶۲).

سازمان شرطه: به عبارتی شرطه به جای کلمه پلیس امروز بکار می‌رفت و مأموران آن کسانی بودند که دارای لباس و نشان مخصوص بودند و با آن لباس و نشان در میان مردم شناخته می‌شدند (دهخدا، ۱۳۷۳ ج ۹: ۱۲۵۳۷).

سازمان داروغه: در فرهنگ انتظامی ایران، برای اولین بار در زمان حکومت ایلخانان مغول واژه داروغه برخورد می‌کنیم که به تدریج در زمان تیموریان جایگزین "شحنه" شد و تا اواسط قرن چهاردهم هجری رایج بود. در ابتدا داروغه همانند شحنه فقط به امور نظامی و انتظامی می‌پرداخت، ولی به تدریج وظایف او گسترده شد و در روزگار صفویان، گهگاه کارهای یک فرماندار یا عامل را در یک شهر انجام می‌داد. کلانتر و کلانتری: از جمله نهادهای انتظامی که بخشی از وظایف نظام حربه را برعهده داشت، کلانتر و کلانتری بود. کلانتر در فرهنگ عشایری و ایلیاتی به معنی رئیس و رهبر ایل و قبیله می‌باشد. واژه کلانتر در گذشته به چند مفهوم به کار می‌رفت. ۱: مأموری وابسته به تشکیلات اداری شهر، روستا و یا محله؛ ۲: بزرگتر و برگزیده هر صنف و

پیشه؛ ۳: رئیس یک ایل یا قبیله. کلاتر از زمان حکومت صفویه وارد فرهنگ انتظامی ایران گردید (رفیعی، ۱۳۸۰: ۱۹۹ و ۲۰۱)

شحنه: شحنه از ریشه شحن به معنی دور کردن، دفع نمودن، راندن و طرد کردن است و در اصطلاح حسبه به کسی گفته می‌شد که حاکم یا پادشاه او را برای ضبط کارها و سیاست مردم در شهر نصب می‌کرد، به عبارتی، به نگهبان و رئیس پلیس شهر شحنه می‌گفتند (دهخدا، ۱۳۷۳، ج ۹: ۱۲۵۰۱).

عسس: عسس واژه ای عربی است که جمع "عاس" به معنی شبگردی برای حفاظت مردم از خطر دزدان است. از صدر اسلام حاکمان به منظور محافظت از اموال مردم و برقراری امنیت در شب، عواملی را به شبگردی وا می‌داشتند.

تبیین ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان از دیدگاه آیات قرآن و تفاسیر، مهمترین بخش هر سازمانی نیروهای انسانی آن است، ماهیت اسلامی سازمان پلیس موجب می‌شود که سازمان برای استخدام این نیروها یک ویژگی اصلی را در بند الف ماده ۱۶ قانون مقررات استخدامی نیروی انتظامی آورده و آن "اعتقاد و التزام عملی به دین مبین اسلام است". سازمانی که چنین اصول و پشتوانه‌های قانونی‌ای دارد، ویژگی‌های نیروهایش را باید در بطن قرآن کریم و تفاسیر آن جستجو کرد زیرا قرآن یکی از بهترین و موثق‌ترین منابع برای استخراج این ویژگی‌ها است. بنابراین، پژوهشگر در این بخش به تبیین ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان از دیدگاه آیات قرآن کریم و تفاسیر می‌پردازد.

امر به معروف و نهی از منکر: در قرآن کریم آیات زیادی در مورد اهمیت اقامه این فریضه دینی آمده است، که برای نمونه به تعدادی از آنها اشاره می‌شود: خداوند در آیه ۱۱۰ سوره آل عمران، مسلمانان را از آن جهت بهترین امت تاریخ بشر معرفی می‌کند که امر به معروف و نهی از منکر را در جوامع خود اجرا می‌نمایند و مردم را

ضمن امر به نیکویی و بازداشتن از هر بدی، به ایمان به خدا و تعالیم نورانی آن وجود مقدس دعوت می‌کنند (رفیعی، ۱۳۸۰: ۹).

مردم داری: رمز حیات اجتماعی پلیس اسلامی با مردم بودن، برای مردم بودن، در خدمت مردم بودن، شریک درد و رنج و راحت و غم مردم بودن است و برای او پایگاه مردمی همراه با رأفت، رحمت، مودت و حمایت مردم را فراهم می‌آورد. همراهی، همدردی و همگامی با مردم و خدمتگزاری به آنان در پرتو نمودها و شاخص‌هایی به دست می‌آید که بدون آن‌ها هرگز نمی‌توان در قلب دیگران نفوذ کرد و زمینه خدمت به آنان و خشنودی پروردگار را به دست آورد (یوسفیان و کرد فیروزجایی، ۱۳۹۳: ۱۲۸).

نشانه‌های مردم داری به استناد آیات قرآن کریم عبارتند از: الف) تواضع در برابر مردم. مصداق آن در آیه ۶۳ سوره مبارکه فرقان است. ب) خوش اخلاقی. خداوند رسول اکرم را در آیه ۵۹ سوره آل عمران به خوش خلقی توصیف می‌کند (همانجا). بر اساس آیه ۲۹ سوره فتح، کارکنان نیروی انتظامی باید نسبت به عموم مردم امت حزب الله مهربان و دلسوز باشند، با آنان خوش رفتاری نمایند (باقری، ۱۳۸۴: ۲۵۱).

ج) سودمند بودن به حال مردم: خداوند متعال در قرآن کریم از قول حضرت عیسی (ع) می‌فرماید: "و خداوندا مرا هر جا که باشم، خجسته و پُرخیر (برکت) قرار داده (مریم ۳۱): آیت الله مکارم شیرازی در تفسیر نمونه این آیه را چنین تفسیر کرده است: مبارک بودن یعنی مفید به حال جامعه بودن مطرح شده است (مکارم شیرازی، ۱۳۷۳ ج، ۱۳: ۵۳).

حق محوری، رعایت عدالت در رسیدگی به حقوق مردم: یکی دیگر از ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان رعایت عدالت و حقوق مردم است. خداوند متعال، خود حق است و آفرینش را نیز بر اساس حق استوار کرده، دینش نیز دین حق است و پیامبرش را هم به حق فرستاده است (انعام ۶۲، نمل ۳، بقره ۲ و ۱۱۹). بر این اساس، انسان در یک

نظام کاملاً به حق آفریده شده است. چرا که آن سوی حق جز گمراهی، حیرانی، از دست دادن سرمایه زندگی و نگون بختی نخواهد بود؛ "فَذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ" (یونس ۳۲). این است خداوند یکتا پروردگار حقیقی شما؛ بنابراین، آیا بعد از حق جز گمراهی است؟" از جنبه های رعایت حقوق مردم، رعایت عدالت است. خداوند در سوره های نحل ۹۰، انعام ۱۵۲ و نساء ۱۳۵، دستورها و توصیه هایی به بندگان خود در این خصوص داشته است. مأموران پلیس در رسیدگی به پرونده ها و شکایات مردم در معرض آزمایش الهی هستند. آیا تسلیم و سوسه شیطان می شوند و برخوردی بدور از عدالت و انصاف می نمایند، یا اینکه به فرمان خداوند سرتسلیم فرآورده و بر اساس عدل برخورد و رسیدگی خواهند کرد؟ (قوام، ۱۳۹۲: ۹۸).

وفای به عهد: خداوند در آیات قرآن به اموری اشاره فرمودند که احترام به عهد و پیمان به آن امور معنا می بخشد و آن را از ویژگی های اجتماعی مؤمنان می داند (مؤمنون ۸). همچنین در آیه ۶۰ سوره یس و ۴۰ سوره بقره تاکید به تعهد در ایمان به خدا و رسولش دارد و در آیه ۳۴ سوره اسراء از بازخواست افراد در قیامت از وفای به عهد آنان خبر داده است. در قرآن به همان اندازه که درباره وفاداری به عهد و پیمان تاکید شده، پیمان شکنی و بی وفایی نکوهش شده است (فتح ۱۰). همچنین یکی از ویژگی های مؤمنان وفای به عهد است (مائده ۱). بنابراین مردم از پلیس مسلمان توقع دارند با آنان صادقانه رفتار کرده و به وعده های خود وفا کند و اگر به هر دلیلی، امکان انجام امری امکان پذیر نیست، باید مراجعان را در جریان امر قرار دهد (قوام، ۱۳۹۲: ۶۱).

خدمت رسانی به مردم: بنابر آیاتی از قرآن کریم آنچه به سود مردم باشد، پایدار و جاوید خواهد بود و آنچه سودمند نباشد، مانند کف بر روی آب، به زودی از میان خواهد رفت و اثری از آن باقی نخواهد ماند (رعد، ۱۷). پلیس مسلمان در خدمت رسانی به مردم باید مصداق مثل خداوند در این آیه شریفه باشد. مانند دریا دائماً به مردم خدمت رسانی کند، نه مانند کف روی سیلاب زود از بین برود. همچنین، مانند

طلا و فلزات برای مردم خدمات گران بهاء و ارزشمند ارائه نماید. خدماتی که در اذهان مردم حک شود، مانند حک بروی طلا و مس، و مانند کف روی آب سست و بی اثر نباشد. خوب گوش کردن به مشکلات مردم یکی از روشهای خدمت رسانی به مردم است که خداوند در آیه ۶۱ سوره توبه به پیامبر چنین توصیه کرده است.

صداقت و راستگویی و صحت عمل: رعایت صداقت اصل مهم در انجام وظایف کارکنان پلیس است. در قرآن آیات بسیاری درباره اهمیت راستی وارد شده است از جمله (مائده ۱۱۹، توبه ۱۱۹، احزاب ۳۵ و عنکبوت ۳). از مجموع این آیات، اهمیت بسیار زیاد راستی به عنوان فضیلتی که زیر بنای فضایل دیگر انسانی است، روشن می شود. صداقت و راست گویی در همه بخش‌های زندگی بشر آثار معجزه آسایی دارد، برخی از این آثار عبارت است از: الف) جلب اعتماد عمومی. ب) مایه آبرو و شخصیت ج: تولید شجاعت و شهامت چ) نجات از گناهان ه) حل مشکلات اجتماعی.

صحت عمل: از دیگر ویژگی‌های پلیس مسلمان در تعامل با مردم و مراجعان به اداره‌های پلیس، داشتن "صحت عمل" است. صحت عمل، شامل موضوعات و مصادیق گوناگونی است؛ از جمله درستکاری، عزم و جدیت در انجام کارها، حق گویی، حوصله و دقت در انجام کارها، انجام صحیح امور، پرهیز از گزارش نادرست و خود داری از کتمان حقایق (قوام، ۱۳۹۲: ۳۰). براساس آموزه‌های دینی، پلیس مسلمان در فرآیند رسیدگی به پرونده‌ها باید به درستی عمل کند و حق بنویسد. خدای متعال در قرآن کریم می فرماید: "ای کسانی که ایمان آورده اید، خداترس باشید و به حق و درستی سخن گوئید" (احزاب ۷۰).

پرهیز از قضاوت عجولانه: یکی از ویژگی‌های پلیس مسلمان که در اجتماع باید آن را رعایت کند "پرهیز از قضاوت عجولانه" است. قضاوت عجولانه معمولاً موجب اشتباه شده و پشیمانی را به دنبال دارد. قضاوت های عجولانه و بدون تأمل مأموران پلیس، روابط بین مردم و پلیس را تیره کرده و مردم رانسبت به پلیس بدبین و مأیوس

می‌کند(قوام، ۱۳۹۲: ۵۸). به همین دلیل خداوند متعال با پرهیزدادن مردم از قضاوت عجولانه و نسبت‌های ناروا دادن به دیگران، می‌فرماید: **وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كَتَبْنَا لَهُنَّ فَمَلَّوْنَ مِنْهَا وَأَلْمَزْنَ إِثْمًا بِيْسَاءِ مَا كَانُوا بِهَا صَادِقِينَ** (سورۃ نساء، آیه ۲۴). زنان باایمان را با [متهم کردن به] اعمالی که انجام نداده‌اند مورد آزار قرار می‌دهند مسلماً بهتان و گناه بزرگی به عهده می‌گیرند."

عزت و مناعت طبع: از جمله ویژگی‌های برازنده یک پلیس مؤمن و متدین، مناعت طبع، عزت نفس و اظهار بی‌نیازی از خلق خداست. این ویژگی سهم مهمی در آبرومندی و کرامت انسانی او دارد که به طور طبیعی آثار ژرفی در زندگی، رفتار و روابط او خواهد داشت (یوسفیان و کرد فیروزجایی، ۱۴۸: ۱۳۹۳). خداوند در سوره بقره آیات ۵۷ و ۱۸۸ و سوره مائده آیه ۸۸ به شرایط و چگونگی دارا بودن این ویژگی پرداخته است.

حیا و پاکدامنی: حیا و پاکدامنی از دیگر ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان است. نوع مأموریت‌های نیروی انتظامی به‌گونه‌ای است که مأموران آن دائماً در معرض آزمایش پاکدامنی در اجتماع قرار دارند. حکایات فراوانی از پاکدامنی اولیاء الله در تفاسیر قرآن و کتب آمده است. داستان پاکدامنی حضرت موسی و دختران حضرت شعیب(ع) در صفحات ۵۸ و ۵۹ جلد سیزده بحارالانوار علامه مجلسی آمده است و داستان حضرت یوسف(ع) و تقوا و پاکدامنی او در مقابل درخواست نامشروع آن زن و پاداش خداوند به او در مقابل خودداری از رابطه نامشروع؛ علم تعبیر خواب مشهور است.

تیین ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان از دیدگاه روایات و احادیث معصومان(ع) در این بخش ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان از دیدگاه روایات و احادیث معصومان(ع) مورد بررسی است. مردم داری: احادیث و روایات زیادی از سوی پیامبر(ص) و امامان(ع) به این موضوع اختصاص یافته است. امام صادق(ع) در این

باره فرمود: **ثَلَاثَةٌ تَوَرَّثُ الْمَحَبَّةَ: الدِّينُ، وَالتَّوَاضُّعُ، وَالبَدَلُ** (ابن شعبه حرانی، ۱۳۶۳: ۳۱۶). "سه چیز، دوستی به بار می‌آورد: دینداری، فروتنی و بخشش".

امام علی علیه السلام در این مورد می‌فرماید: **أَشْرَفُ الْخَلَائِقِ التَّوَاضُّعُ وَ الْجِلْمُ وَ لِينُ الْجَانِبِ** (لیثی واسطی، بی تا: ۱۱۵). شریف ترین مردمان کسی است که جانب، تواضع، بردباری و نرم خویی را نگهدارد. و در جای دیگر امام صادق علیه السلام تکبر را چنین تعریف نموده و می‌فرماید: **الْكِبْرُ أَنْ تَعْمِصَ النَّاسَ وَ تَسْتَفَّهَ الْحَقَّ** ("کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲: ۳۱۰). تکبر، این است که مردم را تحقیر کنی و حق را خوار شماری". خدمت‌گزاری به مردم در سایه شاخص‌هایی به دست می‌آید که بدون آنها نمی‌توان به قلب‌های مردم نفوذ کرد. از دیدگاه ائمه معصوم (ع) نشانه‌های مردمی بودن عبارتند از: الف) تواضع در برابر مردم ب) خوش اخلاقی ج) سودمند بودن به حال مردم.

امر به معروف و نهی از منکر: پیامبر خدا(ص) در ضمن حدیثی، کسی را که امر به معروف و نهی از منکر نماید به عنوان جانشین خدا در زمین، جانشین رسول خدا(ص)، جانشین کتاب خدا، برشمرده است: **"مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَهُوَ خَلِيفَةُ فِي أَرْضِهِ وَ خَلِيفَةُ رَسُولِهِ خَلِيفَةُ كِتَابِهِ"** (طبرسی، ۱۳۸۰، ج ۲: ۸۰۷) و امام علی(ع) آن را دو صفت از اوصاف خداوند، دانسته است: **"الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ خُلُقَانِ مِنْ خُلُقِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ"** (انصاریان، ۱۳۸۰: ۳۴۵). امام علی(ع) در حدیث دیگری، پایدار ماندن شریعت و نیز برپایی حدود الهی را در سایه انجام امر به معروف و نهی از منکر معرفی نموده است: **"قَوَامُ الشَّرِيعَةِ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ إِقَامَةُ الْحُدُودِ"** (محمّدی ری شهری، ۱۳۹۳، ج ۶: ۲۵۵).

رعایت حقوق مردم: امام صادق(ع) اهمیت ادای حق مردم را رکن دین دانسته و می‌فرماید: **"دین محمدی آسان، عبارت است از: بر پا داشتن نماز، دادن زکات، روزه ماه رمضان، حجّ خانه خدا، اطاعت از امام و ادای حقوق مؤمن"** (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۶۷: ۳۷۷). امیرالمؤمنین امام علی(ع) حق الناس را فراتر از حقّ الله می‌داند و

می فرماید: "خداوند سبحان، حقوق بندگانش را مقدمه حقوق خویش، قرارداد داده است؛ هر کس به [رعایت] حقوق بندگان خدا قیام کند، چنین کاری به رعایت حقوق الهی منجر می گردد" (آمدی، ۱۳۶۶، ج ۳: ۳۷۰). از دیگر شاخصه‌های رعایت حقوق مردم در منظر ائمه معصوم (ع) می توان به موارد زیر اشاره کرد: ۱- حق الناس برترین عبادت است. ۲- رعایت حق الناس مبنای فلسفه حکومت اسلامی است. ۳- رعایت حق الناس ثمره اخلاص و توحید است. ۴- رعایت حق الناس یکی از درجات توبه است. ۵- رعایت حق الناس سبب برتری درجه در بهشت است.

مواردی از نکوهش پایمال کردن حقوق مردم از دیدگاه ائمه سلام الله علیه عبارتند از: امام باقر (ع) ضمن شماره کردن گناهان کبیره می فرماید: "نپرداختن حقوق مردم با وجود توانایی گناه کبیره است". (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۰: ۲۲۹).

وفای به عهد: مومن وقتی متعهد می شود کاری را چه در فضای سیاسی، چه اجتماعی و چه خانوادگی و چه در هر حوزه دیگری انجام دهد باید به این معنی توجه داشته باشد که وفای به عهد امری لازم و واجب است و در احادیث و روایات نسبت به این حقیقت تاکید و پافشاری دارند. امام علی (ع) "هیچ یک از فرائض الهی مانند وفای به عهد نیست که مردم به همه خواسته‌های گوناگون و دیدگاه‌های مختلف، بیشتر بر آن اتفاق نظر داشته باشند" (انصاریان، ۱۳۸۰: ۷۰۴). امام (ع) در همان نامه ۵۳ به مالک اشتر می فرماید: "و اگر میان خود و دشمنت پیمانی بستی پس آن را با پیمان داری حفظ و صیانت نما".

حضرت امام محمدباقر (ع) نیز بر عمومیت و اصالت آن چنین تأکید می کند: خداوند متعال در سه چیز به هیچ کس اجازه تخلف نداده است (یکی از آنها) وفا به پیمان نسبت به نیکوکار و بدکار است.

محبت و خدمت رسانی به مردم: امام علیه السلام در نامه به فرماندار خود در مصر، محمدبن ابی بکر، می گوید: "مهربان، گشاده رو و خندان باش، در نگاه هایت و در

نیم نگاه و خیره شدن به مردم به تساوی رفتارکن تا بزرگان در درستکاری تو طمع نکنند و ناتوان‌ها از عدالت تو مأیوس نگردند". (انصاریان، ۱۳۸۰: ۶۰۷). همچنین، به مالک اشتر می‌فرماید: مهربانی با مردم را پوشش دل خویش قرار ده و با همه دوست و مهربان باش (همان: ۶۷۸). حضرت علی (ع) در نامه خود به یکی از کارگزاران حکومت می‌فرماید: "از جانب خود مردم را انصاف دهید و در برابر انجام حاجاتشان صبر کنید" (همان: ۶۷۴). صبر و حوصله کارکنان پلیس در برخورد با مراجعان عصبانی و توقعات قانونی یا غیر قانونی آنان بر رضایتمندی بزه دیدگان و مراجعان افزوده و تعامل و همکاری بین مردم و پلیس را افزایش می‌دهد.

عقلانیت و اندیشه ورزی: درحکومت و مدیریت رفتار اجتماعی، عنصر عقلانیت نقش محوری دارد. لطیف‌ترین تعبیر این است که حیا و دین درکنار عقل هستند و از آن جدا نمی‌شوند. در حدیثی، از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم: "کسی که عاقل باشد دین دارد و کسی که دین داشته باشد داخل بهشت می‌شود" (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۱: ۱۰).

پرهیز از دنیاپرستی: در واقع، یکی از ویژگی‌های برخی افراد این است که به این دنیای فانی دلخوش کرده، به جهت به دست آوردن و حفظ آن بسیاری از اصول اخلاقی و دینی را نادیده می‌گیرند. این ویژگی با دستان مبارک امام علی (ع) در مورد لزوم پرهیز مسئولان در جامعه اسلامی از سرمایه‌داری و سرمایه‌داران، درنامه‌ای به فرماندار بصره عثمان بن حنیف انصاری که دعوت مهمانی سرمایه‌داری از مردم بصره را پذیرفته بود به زیبایی آمده است (انصاریان، ۱۳۸۰: ۶۶۱). همچنین ایشان پرهیز از دنیا پرستی را از ویژگی‌های برجسته حاکمان اسلامی می‌داند. در حدیث دیگری امام صادق (ع) در این مورد می‌فرماید: "حکایت انسان حریص به دنیا حکایت کرم ابریشم است، که هر چه بیشتر بر خود می‌تند، بیرون آمدنش از پيله بعيدتر می‌شود تا اینکه از غم و اندوه می‌میرد" (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲: ۳۱۶).

سعه صدر و اعتماد به نفس: سعه صدر به معنای گشادگی سینه، داشتن ظرفیت و قدرت روحی برای مقابله با مشکلات است. از رسول اکرم (ص) پرسیدند: شرح صدر چیست؟ فرمود: (شرح صدر) نوری است که خداوند در قلب انسان مؤمن، می‌افکند و در پرتو آن، روح انسانی وسیع و گشاده می‌شود (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۶۵: ۲۳۶). امیر مؤمنان (ع) سعه صدر را ابزار مدیریت دانسته است (آمدی، ۱۳۶۶، ج ۱: ۳۲۹). اگر مدیر فاقد چنین ابزاری باشد، از عهده اداره مجموعه تحت امر خویش بر نمی‌آید. شرح صدر در صفات و رفتار انسان نمود می‌یابد. برخی از آثار و نشانه‌های شرح صدر عبارتند از: اندوهگین نشدن برای از دست دادن امکانات دنیوی حلم و بردباری در برابر خشونت و بی ادبی مخاطبان ناآگاه حفظ متانت در شادی‌ها، مقاومت در برابر مشکلات.

تبیین ویژگی های اجتماعی پلیس مسلمان از دیدگاه امام خمینی (ره)

اندیشه و رفتار سیاسی امام خمینی (ره) برگرفته از اندیشه ناب اهل بیت عصمت و طهارت (ع) است و بی شک، ایشان ادامه دهنده تفکر و اندیشه اسلام ناب محمدی (ص) در زمان معاصر است. براین اساس، شناخت و اعتقاد به چنین اندیشه‌ای برای هر مسلمانی لازم و با اهمیت است؛ پلیس مسلمان نیز از این امر مستثنا نیست. فرمان‌های حضرت امام خمینی (ره) که در قالب سخنرانی، نامه و ... در خصوص ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان بیان فرموده اند، به عنوان الگویی برای کارکنان مورد بهره برداری قرار می‌گیرد. پژوهشگر به دلیل مشابهت‌هایی که در این سیزده مورد ویژگی وجود دارد، برخی آنها را در هم ادغام نموده است.

تبیین ویژگی های اجتماعی پلیس مسلمان از دیدگاه امام خامنه ای (مدظله العالی):

رهبر معظم انقلاب اسلامی همواره با تدابیر و رهنمودهای خود راه روشنی را برای افراد و دستگاههای مختلف کشور در راستای رسیدن به جامعه اسلامی آرمانی نشان می‌دهند. نیروی انتظامی با یدک کشیدن عنوان پلیس اسلامی، همواره باید این

رهنمودها را سرلوحه کار خود قرار داده تا به عنوان پلیس اسلامی زبان‌زد و الگوی پلیس جهان باشد. در ادامه تلاش می‌شود برخی از تدابیر ایشان در راستای ویژگی‌های اجتماعی پلیس مسلمان بیان شود.

خدمت به مردم با نیت الهی و قصد قربت: اولین شاخصه پلیس اسلامی، انجام تمامی کارها و وظایف خود با نیت الهی و به قصد قربت است. در این خصوص مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۲ می‌فرمایند: "کار شما از جمله کارهایی است که خیلی راحت می‌تواند نیت الهی و قصد قربت در آن راه پیدا کند. همه کارها را می‌شود برای خدا انجام داد؛ حتی تلاش معاش را هم می‌شود برای خدا انجام داد و قصد الهی کرد؛ اما در بعضی از کارها قصد خدایی کردن خیلی راحت‌تر است؛ از جمله کار شما چون کار شما خدمت به جامعه است، خدمت به مردم است..." (هفته‌نامه تبیین، عقیدتی سیاسی، ناجا، شماره ۳۵).

اگر کلیه کارکنان نیروی انتظامی خدمت در راه خدا و رضای الهی انجام دهند نتایجی را برای آن‌ها در بردارد که مقام عظمای ولایت و فرماندهی کل قوا این نتایج را چنین بیان می‌فرمایند: "از لحاظ احساس درونی یک انسان، هیچ چیز برای او، به این اندازه رضایت نمی‌کند که احساس کند قوای جسمانی و فکری او در راه خدمت و رضای الهی به کار می‌رود". با عنایت به فرمایشات معظم له پلیس مسلمان باید این ویژگی را در خود ایجاد و تقویت نماید. پس از بوجود آمدن چنین ویژگی در نیروی ها، کسب رضایت الهی و توسعه خدمات مطلوب به آحاد مردم هدف غایی پلیس در حوزه مأموریت ها و باعث ثبات نظم و انضباط اجتماعی می‌شود. مسؤولیت مهمی که کارکنان نیروی انتظامی در حوزه امنیت اجتماعی دارند، همواره آنان را با تهدیدها و آسیب‌هایی همراه می‌کند، که اگر قصد قربت و توکل به خدا در آن‌ها تقویت شود

می توانند از آزمایش های سخت و فریبنده رو سفید درآمده و باعث افتخار خود و مقام معظم رهبری شوند.

بحث و نتیجه گیری

محقق جمعاً تعداد هیجده ویژگی اجتماعی برای پلیس مسلمان استخراج کرده است. چهار ویژگی امر به معروف و نهی از منکر، خدمت به مردم، مردم داری یا رعایت حقوق مردم، عدالت و مهر و محبت در برخورد با مردم از ویژگی های اجتماعی و توقعات خداوند در قرآن کریم، ائمه معصوم(ع)، امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری از پلیس مسلمان هستند.

اگر صداقت و راستگویی را همسو و مترادف صحت عمل و درستکاری قرار دهیم، این ویژگی اجتماعی نیز برای پلیس مسلمان از منظر چهار دیدگاه این پژوهش مورد تاکید قرار گرفته است. وفای به عهد و ویژگی اجتماعی است که از سوی خداوند و معصومان(ع) برای یک پلیس و کارگزار مسلمان مورد توقع است. تعداد نه ویژگی از یازده ویژگی احصاء شده از قرآن کریم در سایر دیدگاهها اشتراک هایی دارند که قابل تأمل است، بطوری که می توان دیدگاههای ائمه معصوم(ع) و امام خمینی(ره) و امام خامنه‌ای(مدظله العالی) را همسو و هماهنگ برای پلیس مسلمان در نظر گرفت. دو ویژگی پرهیز از قضاوت عجولانه و عزت و مناعت طبع در قرآن کریم مورد توقع خداوند است، لیکن از سایر دیدگاهها این دو ویژگی استخراج نشده و از وجوه افتراق این دیدگاهها هستند. عقلانیت و اندیشه ورزی و پرهیز از دنیا پرستی دو ویژگی مهم از منظر روایات و احادیث معصومان(ع) است که به عنوان ویژگی اجتماعی برای کارگزاران اسلامی احصاء شده و در سایر دیدگاهها وجود ندارد. فداکاری و شهادت طلبی، ایمان و استقامت، نظم و شجاعت چهار ویژگی اجتماعی هستند که وجوه افتراق دیدگاه امام خمینی(ره) با سایر دیدگاههای موجود در این تحقیق هستند و امانت داری

تنها ویژگی اجتماعی است که از منظر امام خامنه‌ای (مدظله العالی) احصاء شده و با سایر دیدگاهها متفاوت است.

راهکارهای تحقق ویژگی‌های اجتماعی مورد نظر در ناجا

تعدادی از راهکارهای تحقق امر به معروف و نهی از منکر در ناجا عبارتند از:

- ۱- تدوین وظایف قانونی و آئین نامه اجرایی ویژه پلیس در خصوص اقامه فریضه امر به معروف و نهی از منکر.
- ۲- آموزش صحیح پلیس برای شناخت درست معروف ها و منکرها.
- ۳- عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی به عنوان متولی این امر نمایندگانی را از سراسر یگانهای ناجا تعیین نموده است. لیکن این نمایندگان باید به دوره‌های آموزش ویژه اعزام و فعالیت چشمگیرتری داشته باشند.
- ۴- مهم‌ترین راهکار آن است که آمران به معروف و ناهیان از منکر خود باید عامل به معروف و پرهیز از منکر نمایند تا اقدامات آنان مؤثر واقع شود. فرماندهان، رؤسا و مدیران ناجا اگر خود این ویژگی را رعایت و حمایت کنند، بهترین راهکار عملی برای سایر کارکنان است.
- ۵- برخی افراد تحمل شنیدن اندرزها را با انتقادهای مستقیم ندارند. از این رو، باید برای اصلاح رفتار آنان از روش‌های غیر مستقیم و نوین مانند نرم افزارهای آموزشی، پخش فیلم و ... بهره گیری کرد.

راهکارهایی برای تحقق ویژگی مردم‌داری و خدمت رسانی عبارتند از:

- ۱- به استناد آیه ۶۱ سوره توبه به کارکنان خوب شنیدن حرفها و مشکلات مردم آموزش داده شود. خوب شنیدن و خوب گوش کردن یک مهارت است که باید به کارکنان از طریق سلسله مراتب فرماندهی آموزش ارائه شود.

- ۲- یکی از راهکارهای تحقق ویژگی خدمت رسانی تبیین آیه ۱۷ سوره رعد است؛ در این آیه، سودمند بودن به حال مردم را پایدار و جاوید و غیر آن را همانند کف روی آب ناپایدار دانسته است.
- ۳- برای تحقق روحیه خدمت‌رسانی به مردم و قرب الی الله باید اخلاق و ادب اسلامی را رعایت کرد و در مقابل جلوه‌های فریبنده دنیا تسلیم نشد. حدود الهی خط‌کشی‌ها را در امور مشخص کرده است.
- ۴- افزایش نیرو و تجهیزات و آموزش پلیس ۱۱۰ جهت حضور به موقع در محل مأموریت و ارائه خدمات به شهروندان بخصوص قشر مستضعف یکی دیگر از راهکارهای تحقق این ویژگی است.
- ۵- معرفی الگوهای آموزشی مناسب درون سازمانی و برون سازمانی.
- ۶- فرماندهی مهندسی ناجا جهت خدمات رسانی مطلوب‌تر به عموم مردم ساختمان‌های خدماتی ناجا را در محل‌هایی با قابلیت دسترسی و امکانات بهتر حتی برای جانبازان و معلولان قرار دهد.
- ۷- همکاری فعال و مستمر با مطبوعات و رسانه‌ها در جهت فرهنگ‌سازی بین کارکنان و مردم.
- ۸- تهیه مقاله‌های علمی در حوزه مردم‌داری و خدمت‌رسانی و نشر آن در رسانه‌های گروهی و معرفی مطلوب مقالات و تحقیقات کارکنان با موضوع خدمت‌رسانی به مردم در سطح سازمان.
- ۹- حذف مراحل پیچیده و کاغذ بازی و جایگزینی سیستم‌های سریع رایانه‌ای باعث تسریع در فرآیند کار پلیس و در نتیجه رضایت ارباب رجوع می‌شود.
- ۱۰- تهیه فیلم برای معرفی شهدا، جانبازان و کارکنان نمونه در مردم‌داری و خدمت‌رسانی.

- ۱۱- نظارت و کنترل کارکنان توسط فرماندهان، رؤسا و مدیران و اعمال تشویق و تنبیه براساس آئین نامه انضباطی باعث ایجاد فضای رقابتی جهت خدمت رسانی مطلوب می شود.
- ۱۲- خروج کارکنان خلاق از موضع انفعالی به موضع فعال و ارائه راهکارهای نوآورانه برای تحقق بهتر پلیس جامعه محور اسلامی.
- ۱۳- ایجاد فضای مناسب و خوشایندسازی محیط کار پلیس موجب بهبود سطح روحی و روانی کارکنان و در نتیجه ارتقاء سطح خدمات می شود.
- در ادامه به تعدادی دیگر از راهکارهای تحقق خوش اخلاقی و خوش رویی اشاره شده است. ۱- سازمان عقیدتی سیاسی با تبیین ویژگی های فردی و شخصیتی کارکنان خوش اخلاق و خوش رو به معرفی این ویژگی در بین کارکنان پرداخته و باورهای اعتقادی و دینی نیروها را از طریق تبیین موضوع خوش رویی ارتقاء بخشد. ۲- پیامدها و آثار خوش اخلاقی و بد اخلاقی را برای کارکنان تشریح نمایند.
- ۳- کارکنان نمونه و خوش اخلاق شناسایی و به صورت مداوم مورد تشویق مادی و معنوی قرارگیرند. ۴- کارکنان بد اخلاق و بدرفتار شناسایی و مورد آموزش های ویژه قرارگیرند. ۵- در صورت ناتوانی در تغییر رفتار کارکنان بد اخلاق نسبت به جابه جایی آنان در محیط کار و پیشگیری از برخورد مستقیم و مداوم با ارباب رجوع اقدام شود.
- ۶- منشور اخلاقی پلیس تدوین و در معرض دید عموم الصاق شود. ۷- عفو و تخفیف کارکنان متخلف، مشروط بر اینکه در یک بازه زمانی مشخص با صلاحدید فرمانده مستقیم خوش اخلاق ترین فرد باشد. ۸- فرماندهان، روسا و مدیران مجازات کارکنان را با خوش رویی و رأفت همراه نمایند، تاثیری بهتری دارد.
- راهکارهای تحقق صداقت و راستگویی: ۱- عقیدتی سیاسی و فرماندهان نیروی انتظامی از طریق تبیین موضوع صداقت باورهای اعتقادی و دینی کارکنان را تقویت نمایند. ۲- در مسائل اداری پرسنل تحت فشار بیش از حد قرار نگیرند. اصرار مدیران

مسئولین و یا فرماندهان برای گفتن جزئیات دقیق یک موضوع غالباً فرد را تشویق به دروغگویی می‌کند. ۳- دروغگویی آموختنی است. جو سازمان و یا رفتار و گفتار مسئولین می‌تواند آموزگار خوبی باشد بدین فرض که در گزینش کارکنان دقت لازم انجام شده باشد. ۴- تشویق کارکنان صادق و عفو کارکنان متخلف لیکن صادق باعث ایجاد اعتماد به نفس و ترویج فرهنگ راستگویی در کارکنان می‌شود. ۵- خداوند ستارالعیوب است؛ فرماندهان در صورت مواجه شدن با بی‌صدافتی کارکنان برای جلوگیری از خجالت و شرمندگی در مقابل سایر همکاران این عیب را بپوشانند. ۶- یکی از ویژگی‌های مدیران و فرماندهان کسب شناخت از روحیات کارکنان است. بررسی علل دروغگویی و کشف آن موجب پیش‌بینی، پیشگیری و رفع بهتر این مشکل می‌شود. یکی از مصادیق بی‌صدافتی و تخلف کارکنان کتمان آماری و کلاسه‌شویی در پرونده‌ها است. برای پیشگیری و رفع این مسأله سلسله مراتب فرماندهی باید بدون ترس از تزلزل موقعیت خود کارکنان را تشویق به رعایت قانون و صداقت در ارائه آمار کنند و مشکلاتی مانند افزایش سرقت‌ها را به طرق دیگری پیشگیری نمایند. ۷- نظارت و کنترل فرماندهان بر کارکنان زیر مجموعه و رعایت عدالت موجب ترویج صداقت و پیشگیری از بی‌صدافتی می‌شود. ۸- فرماندهان به شیوه‌های مختلف تلاش کنند فضایی دوستانه و صمیمی در سازمان ایجاد شود و از این طریق گشودگی، صداقت و اعتماد متقابل را تقویت نمایند. ۹- ایجاد اعتماد در کارکنان به عنوان فرآیندی تدریجی محسوب می‌شود، یکی از اهداف شما به عنوان مدیر باید این باشد که اعتماد کارکنان بر پایه موفقیت‌هایشان ایجاد شود بنابراین وظایفی را به زیردستان خود محول کنید که از عهده آن به خوبی برآیند و مجبور نشوند به دروغ متوسل شوند تا کار خود را خوب جلوه دهند. ۱۰- مسئولین رده‌های نظارتی و فرماندهان آمادگی شنیدن حقایق تلخ و شیرین را داشته باشند و به کارکنان اجازه دهند حرف‌های خود را بدون ترس و واهمه‌ای بیان کنند. عکس‌العمل شما زمینه

فکری را در مورد سودمندبودن یا نبودن راستگویی شکل می‌دهد. ۱۱- اطلاع‌رسانی نمودی از مدیریت شفاف و صادق است. دسترسی به اطلاعات در حکم سنگ زیربنای حاکمیت صداقت در سازمان است.

یکی از اساسی‌ترین و مهم‌ترین کارها در نیروی انتظامی رعایت امانت است. عرض، مال، جان، محارم، خانه و محل کار مردم امانتی در دست نیروی انتظامی است. برخی از روش‌های تقویت امانت‌داری در کارکنان عبارتند از: ۱- آشکار ساختن اهمیت امانت‌داری ۲- یاد آوری فوائد و برکات امانت‌داری ۳- آموزش عملی امانت‌داری ۴- شناساندن اسوه‌های امین ۵- تشویق و تکریم انسانهای امین.

راهکارهای تحقق عزت و مناعت طبع درون و برون سازمانی عبارتند از:

۱- فرماندهان با تمام توان جهت رفع دغدغه‌های مالی و اقتصادی کارکنان که باعث افزایش مناعت طبع آنان می‌شود، تلاش کنند.

۲- مبادی نظارتی راهکارهای قانونی افزایش درآمد کارکنان را محقق کرده و نسبت به حذف موانع درآمدزایی قانونی اقدام نمایند.

۳- فرماندهان و مسئولین واکنش مناسب در برابر وقایع خیر و شر کارکنان داشته باشند. به عنوان نمونه در مراسم‌های غم و شادی کارکنان با اهدای هدایایی مناسب شرکت نمایند.

۴- حضور کارکنان در مشاغل دوم و سوم موجب از دست رفتن عزت و مناعت طبع کارکنان می‌شود، فرماندهان ناجا با رفع مشکلات اقتصادی نسبت به کاهش میزان حضور کارکنان در مشاغل دوم و سوم اقدام نمایند یا حداقل سهم بنیاد تعاون ناجا و... از درآمد مشاغل دوم کارکنان حذف کنند.

۵- از طریق آموزش الگوپذیری از رفتار معصومان و صالحان(ع) نسبت به تقویت روح والای انسانی و کرامت نفس کارکنان به منظور پیشگیری از درخواست برای رفع نیازهای دنیوی اقدام شود.

بر اساس فرمایش مقام معظم رهبری(مدظله العالی) از طریق فرماندهان اقدام به پرورش نیروی‌هایی با روح و ایمان و تقوای بالا برای تصدی مشاغل فرماندهی "جانشین پروری" اقدام شود.

باید ارزش‌های اسلامی در ناجا حاکم شود. به نحوی که کارکنان مؤمن، پرهیزکار، مقید به امانت و پاکدامنی احساس تنهایی و غربت در این سازمان نکنند و این موارد را به عنوان یک معیار برای سازمان پاکدامن قرار گیرد.

دقت و حساسیت در انتخاب و گزینش کارکنان به نحوی که اولویت استخدام با داوطلبان متعهد با اصالت خانوادگی و بدون هیچ گونه سوءرفتار در این خصوص باشد.

از طرف مسئولین دارای مقبولیت درون و برون‌سازمانی نسبت به تشریح آثار و علائم پاکدامنی در کارکنان و خانواده آنان اقدام شود.

ایمان قوی و خداترسی یکی از ویژگی‌های افرادی باشد که به استخدام درمی آیند. زیرا کارکنان در محیط کار دائماً در معرض آزمایش پاکدامنی هستند. فقط آنان که خدا را ناظر اعمال خود می بینند و خداترس هستند از این آزمایش‌ها سر بلند خارج می‌شوند.

نظارت و کنترل دقیق و مستمر فرماندهان و مسئولین در سازمان های عقیدتی و حفاظت اطلاعات می‌تواند در پیشگیری از بی عفتی و پرده‌داری برخی از کارکنان ضعف الایمان بسیار مؤثر واقع شود.

تشویق کارکنان مجرد به ازدواج آسان با ارائه تسهیلات مالی بدون بهره می‌تواند حفظ عفت کارکنان را محقق سازد.

شناخت کارکنان مسأله‌دار و اقدام‌های پیشگیرانه در این خصوص، مانند رفع مشکل اخلاقی و روانی و جابه‌جایی آنان به نحوی که در محیط سالم بدون عوامل تحریک‌زا خدمت کنند.

راهکارهای تحقق ویژگی اجتماعی وفای به عهد و پیمان برگرفته از دیدگاه‌های قرآنی و احادیث معصومان (ع) است.

۱- تکرار عهد و پیمان‌هایی که کارکنان با سازمان منعقد کرده‌اند در یادآوری و بیعت مجدد آن مؤثر است. مانند یادآوری عهدهایی که در مراسم تحلیف و اعطای درجه به افسران و درجه‌داران بسته‌اند.

۲- تبیین آثار و فواید وفای به عهد در دوره‌های آموزشی و بصیرتی برای کارکنان که توسط عقیدتی سیاسی و فرماندهی اجرا می‌شود.

۳- یادآوری نعمت‌های خداوند باعث ایجاد معرفت به خداوند و شکرگزاری در انسان می‌شود. یادآوری خدمات و امکاناتی که سازمان در اختیار کارکنان گذاشته است نیز چنین تأثیری دارد و کارکنان را متوجه می‌کند که این نعمت‌ها بدون قید و شرط نیست و باید کارکنان در قبال آن به عهد و پیمان و تکالیف خود عمل کنند.

۴- خداوند در مورد وفای به عهد در قیامت از انسان‌ها سؤال خواهد کرد. بنابراین در اجرای وفای به عهد نباید از هیچ مقامی هراس داشت.

۵- کارکنان در وفای به عهد باید آیهٔ ۴ سورهٔ توبه را که اشاره به تعهد به پیمان در برابر دوست و دشمن دارد، به عنوان چراغ راه و صراط مستقیم قرار داده و در وفای به عهد هیچ تفاوتی بین انسانها قائل نشوند.

۶- رفتار فرماندهان و مدیران در ناجا یکی از مهم‌ترین الگوهای وفای به عهد و پیمان است. پیمان‌شکنی از سوی مدیران و فرماندهان همچون بیماری مسری در بین کارکنان سرایت می‌کند.

۷- مجازات کارکنان متخلف، پیمان شکن و روشن گری برای عموم کارکنان باعث افزایش سطح اعتماد و پیشگیری از نقض عهد می شود.

۸- کارکنانی که در پیمان خود با سازمان و مردم وفادار هستند، شناسایی و به عنوان الگو به سایر کارکنان معرفی و در مراسم های مختلف از آنان تقدیر به عمل آید.

۹- کارکنان از انعقاد پیمان هایی که در حوزه اختیارات و توان آنان نیست پرهیز نمایند. تا موجب بی وفایی و عهد شکنی و در نتیجه بی اعتمادی عمومی نشود.

۱۰- کارکنان در صورتی که به هر دلیلی امکان انجام تعهدی را ندارند، باید صادقانه رفتار کرده و صاحب عهد را در جریان امر قرار دهند.

۱۱- نظارت و کنترل فرماندهان و مسئولین در اجرای عهد و پیمان و پیشگیری از بی وفایی مؤثر است.

راهکارهای احصاء شده در خصوص تحقق نظم در نیروهای انتظامی و قوای مسلح:

۱- اطاعت و حرف شنوی از ارشدتر و بزرگترها، در صورتی که نیروها گوش به فرمان ارشد و فرمانده مجموعه باشند، نظم تحقق می یابد.

۲- جلوگیری از ورود افرادی که مخل نظم در نیرو هستند، زیرا افراد مخل نظم مخالف حیثیت و آبروی مملکت هستند. بنابراین باید افراد فاقد نظم پذیری را از بدنه سازمان جدا کرد.

۳- رعایت سلسله مراتب و وجود درجات نظامی برای تحقق نظم در نیرویهای مسلح واجب است و از میان برداشتن درجات نظامی را باعث پوسیدگی از داخل نیرو می دانند.

۴- رعایت نظم در باطن و ظاهر باید صورت گیرد؛ زیرا در اسلام ظاهر و باطن نظم با هم توأم هستند و اطاعت از بالا دست ها یک امر شرعی است.

۵- آمران به نظم عامل به نظم باشند و کنترل و نظارت اجرای نظم نیز به صورت منظم انجام شود.

پیشنهاد‌های پژوهشی

- پژوهش در مورد ویژگی‌های فردی پلیس مسلمان و راهکارهای تحقق آن‌ها در ناجا
- پژوهش در مورد ویژگی‌های سازمانی پلیس مسلمان و راهکارهای تحقق در ناجا
- تحقیق در زمینه راهکارهای جذب نیروی های نخبه و خلاق در ناجا.
- راهکارهای تحقق پلیس جامعه محور اسلامی در ناجا.
- بررسی ویژگی‌های مدیریتی امام خمینی(ره) و راهکارهای تحقق در ناجا.

محدودیت‌ها

- محدودیت در منابع معتبر در زمینه تاریخ پلیس در ایران.
- محدودیت در منابع معتبر در زمینه نهاد کمیته انقلاب اسلامی.
- محدودیت در منابع منطبق با موضوع تحقیق.



پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پتال علم انسان

فهرست منابع

- ابن شعبه حرانی، حسین بن علی بن حسین (۱۳۶۳)، تحف العقول، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه .
- اکبری دستک، فیض اله. (۱۳۹۴) "شیوه های علمی و اثربخش پلیس در اجرای فریضه امر به معروف و نهی از منکر"، بصیرت و تربیت اسلامی، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ناجا، سال دوازدهم، شماره ۳۱: ۳۳-۱.
- انصاریان، حسین. (۱۳۸۰) ترجمه نهج البلاغه، تهران: پیام آزادی.
- آمدی، عبدالواحد تمیمی (۱۳۶۶) شرح غررالحکم و دررالکلم، تهران: دانشگاه تهران.
- باقری، محمد (۱۳۸۴)، دانش عمومی پلیس، تهران: معاونت آموزش ناجا.

-ترابی، یوسف و حسین بختیاری (۱۳۸۵)، سیر تاریخی آموزش عالی پلیس در ایران تا ۱۳۷۰، تهران-دانشگاه علوم انتظامی معاونت پژوهش.

-جان پی. کرانک و مایکل ای کالدرو (۱۳۹۲)، اخلاق پلیسی، مترجم رامین درگاهی، تهران: مرکز تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، انتشارات علامت.

-جاویدی، مجتبی (۱۳۸۵)، قاموس عدالت، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

-جاویدی، مجتبی (۱۳۹۱)، نیروی انتظامی مظهر اقتدار ملی، تهران: معاونت سیاسی سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی

-جعفرپور، سیدحامد (۱۳۹۵)، "شاخصه های پلیس اسلامی از منظر فرمانده معظم کل قوا" هفته نامه تبیین، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ناجا، سال دوم، شماره ۳:۳۵.

-خمینی، روح الله (۱۳۷۸) صحیفه امام، ج ۲۲، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

-دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳) لغت نامه، تهران: دانشگاه تهران، چاپ اول.

-رفیعی، حسن رضا (۱۳۸۰)، امور انتظامی در نظام حسبه اسلامی، تهران: دانشگاه علوم انتظامی.

-رفیعی، حسن رضا (۱۳۹۴)، "نگاهی به مطالبات مقام معظم رهبری از پلیس ایران اسلامی همراه با دیدگاه آسیب شناسانه" فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ناجا، سال سیزدهم، شماره ۳۶: ۱۰۳-۱۲۷، چ ۱۳۹۵.

-طباطبایی، محمدحسین (۱۳۸۲)، تفسیر المیزان، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، قم: دفتر انتشارات اسلامی.

-طبرسی، ابوعلی فضل بن حسن (۱۳۸۰)، تفسیر مجمع البیان، ترجمه علی کرمی، تهران: انتشارات فراهانی.

-عبدالرحمانی، رضا (۱۳۸۳)، "پلیس اجتماع محور و امنیت محله ای" فصلنامه دانش انتظامی، تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین، سال ششم، شماره چهارم: ۳۱.

-قوام، میرعظیم (۱۳۹۲)، رفتار پلیس مسلمان، تهران: انتشارات معاونت آموزش و تربیت ناجا.

-کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق) الکافی، مترجمان علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، تهران: دارالکتب الإسلامیه.

-لیثی واسطی، ابو الحسن، علی بن ابی نزال (بی تا) عیون الحکم و المواعظ، قم: دارالحدیث.

-مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ ق) بحار الأنوار، بیروت: انتشارات، دار إحياء التراث العربی.

-محمدی ری شهری، محمد (۱۳۹۳) میزان الحکمه، قم: سازمان چاپ و نشر دار الحدیث.

-مرندی، مهدی، (۱۳۸۰)، بسیج در اندیشه امام خمینی (ره)، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

-مرندی، مهدی و رحمتی، علی اصغر (۱۳۸۶)، قوای مسلح در اندیشه امام خمینی (ره)، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

-مکارم شیرازی، ناصر و دیگران (۱۳۷۳)، تفسیر نمونه، تهران: ۲۷ جلد، چاپ سی و یکم. دارالکتب الاسلامیه.

-مؤدب، سیدرضا (۱۳۸۳)، "مقاله فرهنگ قانونمداری در اندیشه های قرآنی امام خمینی (ره) و بررسی مستندات آن"، مجله تحقیقات علوم قرآن و حدیث، قم: دانشگاه علوم قرآن و حدیث، پاییز و زمستان ۱۳۸۳، شماره ۲.

-وروائی، اکبر (۱۳۸۴)، پلیس جامعه محور، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ناجا- معاونت سیاسی.

-همتی، رضا (۱۳۸۶)، "پلیس جامعه محور و نقش آن در کاهش ناامنی" فصلنامه دانش انتظامی، تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین، سال سوم، شماره نهم: ۱۳۳-۱۴۷.

-یوسفیان، نعمت ا... و کرد فیروزجایی، اسدا... (۱۳۹۳)، منشور پلیس مسلمان، تهران: ناشر زمزم هدایت، چاپ ایمان.

- Farrall, S., Bannister, G., Ditton, J., & Gilchrist, E. (2000). Social psychology and the fear of crime: Re-examining a speculative model. *The British Journal of Criminology* 40, 3.

<http://police.ir>

<http://farsi.khamenei.ir>

<http://www.hawzah.net>

<http://www.leader.ir/fa/archive?topic>



پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی



پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی